

Технологія особистісно орієнтованого навчання.

Підготував Тихоненко Д.А.

Однією з технологій загальнопедагогічного характеру, які впроваджуються у сучасній школі, є технологія особистісно орієнтованого навчання. Сучасність вимагає навчити учнів самостійно та творчо розв'язувати проблеми, шукати нову інформацію й робити висновки, а не подавати дітям готові знання. Цю технологію використовують в своїй роботі і члени творчої групи вчителів природознавства нашого району.

Цілі особистісно орієнтованого навчання полягають у тому, щоб:

- визначити життєвий досвід кожного учня, пізнавальні здібності, рівень інтелекту, інтереси, які спочатку треба розкрити, а потім розвинути у навчальному процесі;
- формувати позитивну мотивацію учнів до пізнавальної діяльності, потребу в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні школярів;
- озброїти учнів механізмом адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання необхідних для сучасної людини.

Технологією особистісно орієнтованого навчання передбачається поєднання навчання і вчення. Зміст, методи та прийоми цієї технології спрямовані на формування особистісно значущих способів пізнання шляхом організації цілісної пізнавальної діяльності учнів.

Особистісно орієнтоване навчання — це навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність: суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. Визнання учня ключовою фігурою всього освітнього процесу — це і є особистісно орієнтована педагогіка. Основними завданнями особистісно орієнтованого навчання є:

- розвинути індивідуальні позитивні здібності кожного школяра;
- максимально виявити і використати індивідуальний досвід учня;
- допомогти дитині пізнати себе, самовизначитися та самореалізуватися;
- сформувати культуру життєдіяльності, правильно визначати лінії поведінки.

Особистісно орієнтоване навчання — саме той шлях, який дає змогу організувати навчання з повагою до особистості, з урахуванням особливостей індивідуального розвитку, потреб кожної дитини. Навчання слід будувати таким чином, щоб високі результати були досягнуті через поєднання пізнавальних можливостей і потреб школяра, щоб під практичну діяльність підводилося теоретичне підґрунтя.

Основні ознаки особистісно орієнтованого навчання:

- стимулювання розвитку, саморозвитку і відповідальності учнів;
- зосередження на потребах дитини;
- гуманізація навчального спілкування;
- співпраця, співтворчість учня і вчителя;
- переважання навчального діалогу;
- турбота про фізичне й емоційне здоров'я учнів;
- пристосування методики до можливостей учнів.

Метою особистісно орієнтованого уроку є створення умов для виявлення пізнавальної активності учнів. Для досягнення цієї мети використовуються різні форми та методи навчальної діяльності, які дозволяють розкрити суб'єктивний досвід учнів:

- створення атмосфери зацікавленості кожного учня в результатах роботи всього класу;
- стимулювання учнів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без побоювань помилитися, отримати хибну відповідь тощо;
- використання протягом уроку дидактичного матеріалу, який дозволяє отримати учневі найбільш значущі для нього вид та форму змісту навчального матеріалу;
- оцінювання досягнень учня протягом усього процесу його діяльності, а не тільки за кінцевим результатом;
- заохочення прагнення учня знаходити свій спосіб роботи, аналізувати протягом уроку роботи інших учнів, вибирати та засвоювати найбільш раціональні з них;

- створення на уроці педагогічних ситуацій спілкування, які б дозволяли кожному учневі виявляти ініціативу, самостійність, виборність у справах роботи, створення обстановки для природного самовираження учня.

Виявлення основних завдань та засобів особистісно орієнтованого уроку слід конкретизувати залежно від призначення уроку, його тематичного змісту.

Технологія особистісно орієнтованого уроку (за С. Подмазіним)

Для того щоб бути суб'єктом навчальної діяльності, учень має оволодіти її основними етапами:

- Орієнтація
- Визначення мети
- Проектування
- Організація
- Реалізація
- Контроль
- Коригування
- Оцінювання

I. Етап орієнтації включає:

- мотивацію вчителем запланованої діяльності, позитивну настанову на роботу;
- орієнтацію учнів щодо місця пропонованого знання в цілому курсі, розділі, темі з допомогою схем, таблиць, опор, вербальних установок тощо;
- визначення особистісного досвіду учнів і пов'язання цього досвіду з проблемами заняття.

II. Етап визначення мети передбачає:

- визначення на уроці разом з учнями значущої мети здійснення тієї діяльності, яка запланована вчителем (що може дати робота учням саме на цьому уроці для складання тематичного заліку, державної атестації, майбутнього життя);
- визначення показників досягнення поставлених завдань.

Методи і прийоми реалізації першого та другого етапів: актуалізація, пробле-матизація, інтрига, ігрова ситуація, прийоми розвитку пізнавального інтересу.

III. Етап проектування включає:

- виконання запропонованої вчителем діяльності шляхом залучення учнів до виконання випереджальних завдань, підготовки повідомлень, рефератів, виготовлення та відбору наочності;
- складання плану роботи;
- обговорення плану уроку.

IV. Етап організації виконання плану діяльності передбачає:

- подання можливих варіантів і способів виконання навчальної діяльності (усна чи письмова форма, типи завдань, форми звітності, індивідуальна робота чи робота в групах, робота з текстом чи з іншими засобами одержання інформації);
- вибір учнями способу фіксації нового матеріалу(конспект, схема, таблиця, опора, план, тези, висновки тощо);
- варіативність домашнього завдання (диференціація за рівнем складності та способом виконання).

Методи та засоби психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів: заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень; навчально-пізнавальна гра; створення ситуації успіху, пізнавального інтересу; створення проблемної ситуації; спонукання до пошуку альтернативних рішень; виконання творчих завдань; кооперація учнів; створення ситуації взаємодопомоги тощо.

V. Етап контрольно-оцінювальний:

- залучення учнів до контролю за перебігом навчальної діяльності шляхом заохочення їх до різних видів контролю, самоконтролю, взаємоконтролю, роботи в групах;
- участь учнів у виправленні помилок і недоліків у знаннях, усвідомлення їх причин шляхом взаємо- та самоаналізу;

- надання учням можливості самостійно або за участі вчителя, інших учнів порівнювати отримані ним результати з критеріями стандарту, закладеного у навчальній програмі;
- використання механізмів оцінного методу (позитивного ставлення до успіхів школяра), оцінювання (виставлення рівневих оцінок за дванадцятибальною системою оцінювання навчальних досягнень, поурочного бала, рейтинг) не тільки результатів, а й самого процесу навчання.

VI. Заключний етап передбачає:

- усвідомлення учнями ситуації досягнення мети;
- відчуття успіху;
- підкріплення позитивної мотивації стосовно діяльності, тобто реалізацію оцінного методу.

Не так важливо вчити дітей, як потрібно створити ситуацію, у якій дитина просто не може не вчитися і робить це із задоволенням.

К.Роджерс

Навчати – це значить знати, куди ти можеш піти і створити шлях таким цікавим і привабливим, що твої учні захочуть іти з тобою.

Стефан Коді

Особистісно орієнтоване навчання – це навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність: суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. Визнання учня головною фігурою всього освітнього процесу – це і є особистісно орієнтована педагогіка.

Метою такого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги дитині у її ставленні, культурній ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні. Особистісно орієнтований підхід поєднує виховання та освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку дитини.

Основними завданнями особистісно орієнтованого навчання є: розвивання індивідуальних пізнавальних здібностей кожної дитини; максимально виявити, ініціювати, використати індивідуальний досвід учня; допомогти

особистості пізнати себе, самовизначитися та само реалізуватися, а не формувати попередньо задані якості.

Формування культури життєдіяльності особистості є найвищою метою особистісно орієнтованих систем та технологій. Вони ґрунтуються на принциповому виключенні таких ситуацій, коли старання учня досягти певної мети не намічаються, а будь-яка помилка викликає невдоволення у дорослих. Дітям важливо зберігати почуття власної гідності, відповідати уявленню про самих себе як гідних поваги. Учитель мусить розуміти за реакціями учнів, як його сприймають школярі, яких він збирається навчати. В.Сухомлинський зазначав: „Я твердо переконаний, що є якості душі – готовність зрозуміти і прийняти щось нове і незвичне, здатність відповідати повною щирістю на його щирість. Але розкриваючись назустріч учневі і отримуючи доступ у його внутрішній світ, учитель тим самим розсовує межі і збагачує зміст власного «я»”.

Традиційне навчання вже не може бути провідним у цілісному освітньому процесі. Значущими стають ті складові, які розвивають індивідуальність учня, створюють всі необхідні умови для його саморозвитку, самовираження. Освітній процес особистісно орієнтованого навчання дає кожному учневі на підставі його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і власного досвіду можливість реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності. Це навчання будується на принципах варіативності, тобто визначенні змісту, методів і форм навчального процесу, вибір яких має здійснюватися вчителем з урахуванням розвитку кожного школяра для його педагогічної підтримки у пізнавальному процесі. Особистісно орієнтована система навчання передбачає володіння вчителем методом диференційованого підходу, який різниться за складністю, методами і прийомами.

На основі цього потрібно врахувати індивідуально-психологічні особливості учнів і виділення на цій основі типологічних груп і старатися добирати дидактичний матеріал окремо для сильних і слабких дітей.

Особливе значення мають уміння працювати з підручником, проводити лабораторні роботи, спостерігати, фіксувати отримані результати і на їх основі робити висновки. На уроках постійно використовується колективне обговорення результатів, взаємні консультації під час виконання складних завдань. За такої форми роботи зберігається самотійність кожного учня, і вчитель має можливість працювати з більшою кількістю школярів. При вивченні матеріалу учні на уроках допомагають один одному у процесі самотійного набування знань і вмінь, які ґрунтуються на принципі

взаємодопомоги, взаємної поваги і контролю, узагальнення кращого в роботі товаришів, постійного самовдосконалення. Структура спілкування за Л.Фрідманом складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: комунікативного, інтерактивного і перцептивного і встановлення на цій основі емоційного ставлення один до одного.

Пізнавальна активність учня виявляється в його ставленні до змісту і процесу навчання, прагненні до ефективного оволодіння знаннями та способами діяльності за оптимальний час і досягнення навчальної мети. Визначають три рівні пізнавальної активності учнів: відтворююча, інтерпретуюча, творча. Пізнавальна діяльність може мати пошуковий, дослідницький і прогностичний характер. І тому на уроках слід допомагати учням повірити в свою здатність розв'язувати пізнавальні завдання. В особистісно орієнтованому навчанні дотримуються такої позиції: «Я прийшов до вас, щоб разом з вами шукати і знайти відповідь на певні запитання». Намагатися крок за кроком переорієнтувати дітей від запам'ятовування до розуміння, від пасивного прослуховування до активного пошуку відповідей. Зокрема це стосується уроків мистецтва та мистецтва музики.

Таким чином, на уроках розкриваються внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, розвивається рівень знань учнів, їх уміння оперувати поняттями й усвідомлено застосовувати здобуті знання.

Сприяти зацікавленості учня передусім допомагає чітко та доступно сформульована мотиваційна установка. Для мотивації навчальної діяльності слід використовувати різноманітні прийоми.

Робота в групах – стимулює учнів до обговорення, використання різних способів розв'язання завдань і дає можливість кожному проявити ініціативу, самостійність, аналізувати свою роботу.

Учні користуються різними джерелами інформації, додатковою літературою, заповнюють таблиці, складають схеми, порівнюють, класифікують, аналізують. Цей метод забезпечує глибоке і стійке засвоєння знань, розвиває мислення, пам'ять. Педагогічною психологією виведено основний закон засвоєння знань: сприйняти → осмислити → запам'ятати → застосувати → перевірити результат на практиці. Перевірка глибини усвідомлення знань здійснюють шляхом використання тестів різного рівня складності:

1. Тести закритої форми, коли дається кілька готових правдоподібних відповідей і тільки одна з них є правильною;

2. Завдання відкритої форми: у них немає готових відповідей – треба закінчити або доповнити текст;
3. Завдання на відповідність: необхідно встановити відповідність між правими і лівими елементами завдання та записати відповідь у вигляді правильної комбінації цифр та літер;
4. Завдання на визначення правильної послідовності.

Сучасні інноваційні технології стимулюють учнів до самостійного пізнання природи і процесів, спонукають до логічного мислення, аналізу й практичного застосування одержаних знань.

В своїй роботі слід намагатися донести до кожної дитини, що незважаючи на те, яку професію оберуть вони в майбутньому, знання з будь-якого мистецтва завжди необхідні і значущі. Лише працюючи щодня для реалізації свого проблемного питання, кожен вчитель лише в такий спосіб зможе виконати своє надзавдання як вчителя, як педагога, як людини – виховати працьовитого, мудрого, інтелігентного українця – Людину.